

раннього віку, і в частині дітям з церебральним паралічем і їх сім'ям в Україні. Виявлено практичне відсутня логопедического супроводження не тільки дітей з церебральним паралічем, но і дітей без порушень з раннього віку. Виділено логопедическое супроводження як самостійне напрямлення загальної педагогіческою допомоги. По нашому мненню оно має автономні цілі, задачі, напрямлення, зміст. Нам удалося визначити діагностическі показателі актуального стану логопедического супроводження в триаді логопед-дитина-сім'я, котрі були учтені изучаючи стан логопедического супроводження.

Ключеві слова: діти з церебральним паралічем, ранній вік, медико-психолого-педагогіческою допомога, медико-психолого-педагогіческою супроводження, логопедическое супроводження, структурні компоненти логопедического супроводження, соціально-психолого-педагогіческою характеристика сім'ї, педагогіческою культура родителів, інтеграція, інклюзія.

Konoplyasta S. Yu., Sinitsa A. A. The current state of speech therapy support of young children with cerebral palsy and their parents as a guarantee of successful socialization

The article proves the necessity of speech therapy care of young children, based on recent studies of the lack of readiness of pre-school children to attend school, which requires solving this problem at the state level. The present state of the provision of medical-psychological and pedagogical assistance to young children, in particular children with cerebral palsy and their families in Ukraine is analyzed. A timely organization of medical support, less psychological and practical lack of speech therapy support was found not only for children with cerebral palsy, but also for children without violations from the very early age. We are compelled to state that children with cerebral palsy do not receive due attention due to a number of problems, namely the absence of specially trained early care professionals, the lack of early support programs, problems with the location of facilities that can provide support, and the lack of clear interaction between public health institutions education and education in the direction of speech therapy for young children, low level of education of parents, namely lack of knowledge about the features of psychophysical, arrangement and speech development of young children and others. Speech therapy support is singled out as an independent direction of general pedagogical assistance, in spite of the fact that in our opinion it has an autonomous purpose, tasks, directions, and content. We were able to determine the diagnostic indicators of the current state of speech therapy in the triad speech therapist-child-motherland, which was taken into account when studying the state of speech therapy. It is envisaged that the problem of the organization of speech therapy of such children is particularly acute in the conditions of inclusion and integration of society in connection with the transition of Ukraine into a new educational space.

Key words: children with cerebral palsy (CP), early age, medical-psychological and pedagogical assistance, medical-psychological and pedagogical support, speech therapy support, structural components of speech therapy, social-psychological and pedagogical characteristics of the family, pedagogical culture of parents, development environment, integration, inclination.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.10

УДК 376 – 056.263:534.773]:364.64

Круглик О. П., kafsurdo@gmail.com

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ
У ДІТЕЙ З КОХЛЕАРНИМИ ІМПЛАНТАМИ**

В даній статті розглянуто проблему формування міжособистісних стосунків у дітей з кохлеарними імплантами, які в умовах сучасних освітніх перетворень потрапляють в інклюзивну форму навчання. Проаналізовано новітні технології, пов'язані з можливістю більш детально розглянути перебіг захворювань та характер порушень слуху, що дають підстави описати не тільки нові типи порушень, але й зрозуміти сутність кохлеарної імплантації для розвитку дитини, зокрема її слухо-мовленнєвої характеристики, необхідної для встановлення адекватних соціальних контактів. Висвітлено соціальну ідентичність як форму наявності соціальної структури у свідомості особистості, яка пояснює, що людина належить до певної соціальної групи разом з певним емоційним і ціннісним персональним змістом групового членства.

Ключові слова: інноваційні технології, міжособистісні стосунки, кохлеарна імплантація, ідентифікація, інтеграція, соціальна група.

Сучасне бачення фахівцями різних галузей багатогранної моделі Нової української школи неминує інтегрувало в себе і спеціальну освіту з її теоретичними розробками і практичними

надбаннями щодо навчання дітей різних нозологій, зокрема дітей з порушеннями слуху. Усвідомлення суспільством можливостей розвитку таких дітей, трансформація всієї освітньої системи, відшукування інноваційних підходів діагностики і корекції дітей з різними сенсорними і мовленнєвими порушеннями, застосування новітніх технологій в слухопротезуванні, призводить до того, що підвищується значимість фундаментальних досліджень спеціальної освіти.

Трансформація системи освіти в умовах пошуку кращих засад для розвитку дитини, зокрема з порушеннями слуху, безпосередньо пов'язано з розумінням суті індивідуальних психофізичних можливостей сприймання, розуміння, засвоєння та відтворення інформації, як запоруки успішної соціалізації. Багатовіковий досвід спостереження та вивчення дітей з порушеннями слуху свого часу, з одного боку, дозволив вченим (І. Г. Багрова, В. І. Бельтюков, Р. М. Боскіс, Б. Д. Корсунська, Е. І. Леонгард, К. В. Луцько, Л. П. Назарова, Л. І. Фомічова та інші) дійти до одного з найголовніших висновків: про можливості розвитку слухового сприймання у дітей даної категорії та його подальшого впливу на формування мовлення як засобу успішної інтеграції в соціум чуючих. А з другого – (Г. А. Антонова, Ю. В. Гайдова, І. В. Кривоніс, М. М. Нудельман та ін.) віднайти особливості формування міжособистісних відносин у дітей з порушеннями слуху, зокрема, були виявлені деякі характеристики соціальних умінь і навичок у виборі однолітків (В. Л. Белінський, Т. Г. Богданова, В. Г. Прилепська, Т. Е. Пуйк та ін.), особливості інтерперсональної перцепції (Е. А. Війтар, В. Петшак та ін.).

Розуміння суті порушення у міждисциплінарному підході вивчення, відшукування компенсаторно-корекційних шляхів вирішення проблеми, технічних засобів індивідуального користування (слухопротезування) – є необхідними складовими для адекватної соціалізації дитини з порушеннями слуху. Вхідження в соціум передбачає не стільки бути таким як всі, скільки – вміти взаємодіяти з людьми, які тебе оточують, вміти налагоджувати стосунки і перебувати в них тривалий час.

Тому, в даній статті розглядається проблема формування міжособистісних стосунків, яка особливо гостро постає, в першу чергу, у дітей з кохлеарними імплантами, які в умовах освітніх перетворень, у більшості випадках попадають в інклюзивну форму навчання.

Рання діагностика, абілітація та наступна реабілітація здатні випередити не стільки порушення, скільки віднайти оптимальні шляхи, сприятливі для розвитку у дитини мовлення та інших вищих психічних функцій. Використання різних аудіологічних методів (Я. А. Альтман, І. О. Денисова, М. Я. Козлов, О. П. Кузьмічова, А. Л. Левін, Т. В. Пелимська, Г. А. Таварткіладзе, Н. Д. Шматко та ін.), об'єктивного і суб'єктивного характеру, в комплексному підході дають можливість провести адекватну диференційовану діагностику дитини з порушеннями слуху на сучасному етапі. Сучасні науковці розглядають порушеннями слуху за різними ознаками: за характером порушення слуху; за ступенем зниження слуху; за часом виникнення ураження слуху; за рівнем мовленнєвого розвитку; за наявністю або відсутністю додаткових відхилень у розвитку (І. В. Корольова, К. В. Луцько, О. Ф. Федоренко, Л. І. Фомічова, О. О. Храмова та ін.). Однак, з появою новітніх технологій, виникла можливість більш детально розглянути перебіг захворювань та характер порушення слуху, що дає підстави описати не тільки новий тип порушення такий як слухова нейропатія, але й зрозуміти сутність кохлеарної імплантації для розвитку дитини, зокрема її слухо-мовленнєвого розвитку.

На початку ХХІ ст. було проведено досить неординарне і цікаве дослідження М. Н. Фішман [8], яка експериментально довела, що необхідною умовою розробки і застосування адекватних методів корекції відхилень в мовленнєвому розвитку дитини з порушеннями слуху, особливо раннього віку, є розуміння нейрофізіологічних механізмів діяльності мозку на різних етапах онтогенезу, що знання про функціональний стан мозкових структур забезпечать формування мови і розвиток слухомовленнєвого гнозису. Розглядаючи функціональну спеціалізацію півкуль мозку з точки зору сурдопедагогічного підходу та пояснюючи важливість методики електрофізіологічного дослідження функціонального стану мозку дітей з порушеннями слуху М. Н. Фішман [8] підкреслює причини, які обумовлюють труднощі формування мовленнєвого спілкування у дітей даної нозології, а саме: невідповідність віковій нормі рівня розвитку електричної активності кори регуляторних ствольних структур; наявність локальних патологічних або епілептиформних змін електричної активності кори в «мовленнєвих» частинах лівої півкулі; поєднання локальних коркових і ствольних змін електричної активності мозку; вторинне

залучення в патологічний процес симетричних структур правої півкулі у випадках епілептоформного ураження мовленнєвих зон лівої півкулі. Тобто, автор вказує, що поєднання слухової депривації з органічним ураженням мовленнєвих структур на фоні уповільненого розвитку кори і лобно-таламічних регуляторних структур знаходиться в основі нейрофізіологічних механізмів складного дефекту.

У сурдопедагогіці розроблені методики, що ґрунтуються на використанні та розвитку інтелектуального потенціалу дитини (дорослого) з порушеннями слуху при опануванні комунікативною діяльністю, яка включає в себе розвиток слухового сприймання, тренування слухо-мовленнєвої пам'яті та розвиток психічних процесів, які забезпечать успішну інтеграцію в суспільство.

На початку становлення української сурдопедагогіки як самостійної науки була створена професором Л. І. Фомічовою [1] перша оригінальна програма навчання дошкільників з порушеннями слуху, в основу якої були закладені продуктивні ідеї дефектологічної науки, що подані системно і новаторські.

Інновації в освіті, підвищення рівня технічного оснащення та впровадження все кращих підходів кохлеарного протезування дали змогу нам, групою авторів, впровадити в життя «Програму розвитку глухих дітей дошкільного віку» (2015), в якій запропоновані новітні педагогічні технології, що сприяють активізації пізнавальних процесів дитини та її мовлення. У програмі акцентується увага на розвиток логічного мислення дітей з порушеннями слуху на домовленнєвому рівні з широким використанням сенсорних складових компенсаторно-корекційних механізмів та природних ресурсів особистості дитини [5].

На сьогодні в сурдопедагогіці з'явилися такі сучасні високі технології кохлеарного протезування, які за оптимально організованою слухо-мовленнєвою реабілітацією, надають реальну можливість людям з порушеннями слуху, зокрема глухим людям, повністю відновити слухове сприймання і функцію комунікації, тобто жити повноцінним життям в соціумі чуючих людей [4].

Також поширюється і коло пацієнтів, яким встановлюється кохлеарна імплантація. Якщо за даними І. В. Корольової (2012) спочатку такі операції робилися тільки пізнооглухим людям, то зараз значна частина з них діти з вродженою глухотою [2].

Хочеться зазначити, що І. В. Корольова [3] вбачає, що ефективність використання слуху за допомогою кохлеарних імплантів (КІ) для сприймання мовлення залежить: від того, в якому віці зроблена імплантація (при вродженій втраті слуху найкращі результати при імплантації у віці до 3 років); від наявності у дитини слухового досвіду; наявності супутніх порушень (затримка психічного розвитку, порушення уваги, диспраксії тощо); від систематичних занять з сурдопедагогом як єдиним фахівцем слухомовленнєвої психолого-педагогічної компенсаторно-корекційної реабілітації дітей з КІ; від ступеня сформованості комунікативних, пізнавальних, слухових і мовленнєвих навичок дитини; від наявності умов для слухо-мовленнєвої реабілітації вдома.

Система кохлеарної імплантації розроблена для людей з важкими та глибокими порушеннями слуху. Встановлено, що діти з кохлеарними імплантами (КІ) набагато більше мають можливостей добре вчитися в загальноосвітній школі. Перебування в середовищі чуючих дітей (дорослих) свідчить про гармонізацію їхнього розвитку, приведення сенсорного та інтелектуального компонентів у відповідність з нормою, встановленню їхньої ідентифікації в соціальній системі.

З моменту ідентифікації починається процес соціалізації індивіда і перетворення його в особистість. Засвоєння сфери соціально-психологічних відносин відбувається на основі психологічних механізмів таких як зараження, наслідування, навіювання та інших.

Традиційно міжособистісні відносини розглядаються в психології, зокрема в сурдопсихології, як відносини окремих індивідів, які емоційно забарвлені і такі, які відображають їхні індивідуальні інтереси, цінності, життєві позиції. Такий підхід на думку І. Р. Сушкова [7] нівелює поняття особистості до уявлень про людину як ізольованого соціального явища, навіть можна так сказати, до «речі» в певних соціальних зв'язках. Автор описує багаточисельні експерименти, які виявили суттєві зміни в психіці людини, і як відбуваються його сприймання членами певної спільноти. В конкретній соціальній ситуації людина відчуває себе не унікальним і об'єктивним центром каузальної природи світу, а частиною колективу.

Так суспільство має можливість організувати себе, трансформуватися через особистість.

Воно змушує індивіда засвоювати в процесі соціалізації відношення між людьми в тих соціальних об'єднаннях, в які індивід потрапляє під впливом життєвих обставин. Структура відносин всередині індивіда починає створювати особистісні якості. Таким чином, не дитина з порушеннями слуху вибирає свій подальший спосіб життя в суспільстві, а суспільна система повинна їй допомогти відчувати себе повноцінним членом громади чуючих, створивши оптимальне втручання для реалізації певних соціальних відносин.

На думку І. Р. Сушкова [7] вибирати соціальні відносини, тобто відносини що пов'язані з іншою людиною, індивід здатний тільки тоді, коли для цього є спільна основа. Ця основа з'являється, якщо індивід вважає іншого своїм, таким що приналежить до тієї ж соціальної групи, тобто за умови ідентифікації індивідом себе з відповідним колективним суб'єктом. В протилежному випадку буде формуватися негативне ставлення до впливу іншого [7].

Проблема соціальної ідентифікації в психології особистості та в рамках міжособистісних відносин з іншими досить нова. Дослідження Хенрі Теджфела і Джона Тернера [10] відкрили шлях до розуміння багатьох питань, пов'язаних з інтеграцією особистості в соціо-культурному аспекті. Х. Теджфел [9] розглядав соціальну ідентичність як форму наявності соціальної структури у свідомості особистості, яка пояснюється через індивідуальне знання про те, що людина належить до певної соціальної групи разом з певним емоційним і ціннісним персональним смислом групового членства. В подальшому його учень Дж. Тейлор оформив цю думку у вигляді системи самокатегоризацій особистості, являє собою ієрархічну систему класифікації, що відображають різні рівні абстракції Я-концепції, а саме: найвищий рівень відображає буття людини в цілому; середній рівень відповідає міжгруповим відношенням, які і формують соціальну ідентичність; третій рівень розглядає диференціацію серед інгрупових членів і формування персональної ідентичності. Таким чином, кожен рівень підпорядковує попередній.

Серед великої кількості виконаних робіт в психології, на нашу думку, виділяється концепції Т. Г. Стефаненко [6], де ідентичність особистості розглядаються як частина «Я-концепції», в якій виникає свідомість своєї приналежності до певного соціо-культурного середовища. Так, надбання особистістю ідентичності є однією сильних соціальних потреб людини. На думку І. Р. Сушкова [7] навіть в несприятливому соціальному оточенні особистість буде намагатися до ідентифікації себе з іншими. І тут важлива роль належить мові як найголовнішому фактору формування свідомості людини. Не можна не погодитися з думкою, що «плетення» мови передають особливі відношення людини в соціальному побуті: розрізнення і членування.

Отже, ми погоджуємося з вищевказаними дослідженнями і будували свою модель дослідження проблеми формування міжособистісних відносин дітей з порушеннями слуху в напрямку того розуміння, що обмін енергією особистості з навколишньою реальністю відбувається у відповідності до культурної спільноти, де важлива роль належить життєдіяльності людини та її володінню мовленням як вимоги суспільства. Формування такої взаємодії можливе лише як результат відповідних соціальних ідентифікацій, які визначають спектр і системний характер взаємовідносин особистості з іншими.

Проблема міжособистісних відносин осіб з порушеннями слуху, на наш погляд, вимагає на сучасному етапі розвитку науки, зокрема спеціальної освіти, зовсім інших підходів, які були притаманні довгий час щодо вивчення даної проблеми в рамках психології особистості. Сучасні соціально-психологічні дослідження (К. О. Абульханова, О. В. Брушлінський, О. Л. Журавльов, Т. Г. Стефаненко, І. Р. Сушкова, П. М. Шихирьов та ін.) вказують на актуальну значущість вивчення впливу на міжособистісні взаємовідносини типу і особливостей культури суспільства, в контексті чого вони розвиваються.

Отже, враховуючи всі виконані й описані вище дослідження в рамках вивчення міжособистісних стосунків дітей з порушеннями слуху, ми вважаємо, що віднайдення інноваційних технологій у формуванні взаємовпливу й життєдіяльності глухих і слабочуючих людей пов'язані, в першу чергу, саме з приналежністю до тієї чи іншої спільноти.

Ретроспективний аналіз, виконаний нами в поставленій проблемі, довів, що в сурдопедагогічних дослідженнях майже зовсім неописаний факт впливу групи на формування міжособистісних відносин осіб з порушеннями слуху. Група як соціально-психологічний феномен з її динамічними процесами виявилась поза увагою спеціалістів у вивченні інтерактивних і перцептивних характеристик особистості

глухого або слабочуючого. Даний факт завів сурдопедагогічні дослідження в той кут, вихід з якого ми передбачаємо можна знайти в фундаментальних дослідженнях психології, присвячених взаємовідносинам людей в різних рівнях організації життєдіяльності в соціо-культурному середовищі.

Таким чином, вважаємо, що інноваційні технології формування міжособистісних відносин дітей з кохлеарними імплантами повинні будуватися на таких засадах:

- оперування дітьми з порушеннями слуху вербальним мовленням як запорукою адекватної подальшої їхньої соціалізації;
- інтеграція в соціум з урахуванням власної ідентифікації себе як повноцінного члена певного соціо-культурного середовища;
- вплив на обмеженість перцептивних характеристик і адекватність оцінки зусиль;
- розуміння ціннісних відносин в процесі соціальної взаємодії людей (чуючих і людей з порушеннями слуху; людей нечуючих між собою);
- створення інтегрально-диференціальної структури міжособистісних відносин осіб з порушеннями слуху;
- перехід від простої цілісності через атрибутивно-описовий характер до життєдіяльності людини в соціальній системі.

Процес слухо-мовленнєвої реабілітації дітей з кохлеарними імплантами (КІ) вимагає тісної взаємодії та командного підходу різних спеціалістів – сурдопедагога, сурдолога, психоневролога та інженера. Особлива важлива місія в успішності такої роботи належить батькам та родичам дитини з порушеннями слуху. Участь батьків в процесі реабілітації та їхня психологічна і соціальна підтримка дитини є одним з істотних компонентів всієї системи роботи до і після операції. Така командна робота повинна забезпечити адекватну інтеграцію дітей в суспільство, надавши можливості кожній дитині відчувати себе повноцінним членом тієї громади, з якою вона себе ідентифікує.

Отже, сучасна українська сурдопедагогіка, її методики та інноваційні технології щодо слухо-мовленнєвої реабілітації створюються з розумінням того, що дитина з порушеннями слуху є унікальною соціальною особистістю, яка розкриває себе і свої міжособистісні відносини в соціальній системі, але за допомогою цілеспрямованої компенсаторно-корекційної роботи команди відповідних фахівців. Недостатність відповідних досліджень в контексті проблеми вивчення і змусили нас звернути увагу на такий соціально-психологічний феномен як група в соціальній системі. Саме у динамічних взаємовідносинах членів певної групи, на які впливає тип культури, і розгортається системно-структурний потенціал особистості. Наші попередні дослідження вказують на той факт, що недостатність вербального спілкування у осіб з порушеннями слуху призводить до обмежень соціальних контактів в цілісній системі. І тому, подальше вивчення проблеми повинно бути пов'язано з винайденням ефективних шляхів формування міжособистісних відносин осіб з порушеннями слуху у різних ситуаціях суспільного життя.

Список використаних джерел

1. **Виховання** і навчання дітей дошкільного віку з вадами слуху (об'єднані тексти програм дошкільних закладів для глухих дітей і дошкільних закладів для слабочуючих дітей) / За ред Л. І. Фомічової та Л. О. Малини. Київ. 1997. 396с.
2. **Королева, И. В.** Введение в аудиологию и слухопротезирование специальная педагогика. Санкт-Петербург. 2012. 400 с.
3. **Королева, И. В.** Диагностика и коррекция нарушений слуховой функции у детей раннего возраста. Москва : КАРО. 2005. 288 с.
4. **Мороз, Б. С., Овсяник, В. П., Луцько, К. В.** Корекційні технології у слухопротезуванні дітей. Київ. 2008. 152 с.
5. **Програма** розвитку глухих дітей дошкільного віку / За ред. К. В. Луцько, О. П. Круглик та ін. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова. 2015. 396 с.
6. **Стефаненко, Т. Г.** Этнопсихология. Москва : Аспект-Пресс. 2003.
7. **Сушко, И. Р.** Психологические отношения человека в социальной системе. Москва : Институт психологии РАН. 2008. 412 с.
8. **Фишман, М. Н.** Функциональное состояние головного мозга детей с нарушением слуха и трудностями формирования речевого общения. Москва : Экзамен. 2004. 64 с.
9. **Tajfeel, H.** Experiments in intergroup discrimination // Scientific American. 1970. P. 96-102.

10. **Tajfel, H., Turner, J.C.** The social identity theory of intergroup behavior / / S. Worchel, W.G. Austin (Eds.) Psychology of intergroup relations, 2nd edn. Chicago: Nelson-Hall, 1986. P. 7-24.

References

1. **Vy`xovannya** i navchannya ditej doshkil`nogo viku z vadamy` sluxu (ob`yednani teksty` program doshkil`ny`x zakladiv dlya gluxy`x ditej i doshkil`ny`x zakladiv dlya slabochuyuchy`x ditej) / Za red L. I. Fomichovoyi ta L. O. Maly`ny`. Ky`yiv. 1997. 396s. [in Ukrainian].
2. **Koroleva, I. V.** Vvedenie v audiologiyu i sluhoprotezirovaniye special'naya pedagogika. Sankt-Peterburg. 2012. 400 s. [in Russian].
3. **Koroleva, I. V.** Diagnostika i korrekciya narushenij sluhovoj funkcii u detej rannego vozrasta. Moskva : KARO. 2005. 288 s. [in Russian].
4. **Moroz, B. S., Ovsyany`k, V. P., Lucz`ko, K. V.** Korekciyni texnologiyi u sluxoprotezuvanni ditej. Ky`yiv. 2008. 152 s. [in Ukrainian].
5. **Programa** rozvy`tku gluxy`x ditej doshkil`nogo viku / Za red. K. V. Lucz`ko, O. P. Kruhlyk ta in. Ky`yiv : Vy`davny`cztvo NPU imeni M. P. Dragomanova. 2015. 396 s. [in Ukrainian].
6. **Stefanenko, T. G.** Etnopsihologiya. Moskva : Aspekt-Press. 2003. [in Russian].
7. **Sushko, I. R.** Psihologicheskie otnosheniya cheloveka v social'noj sisteme. Moskva : Institut psihologii RAN. 2008. 412 s. [in Russian].
8. **Fishman, M. N.** Funkcional'noe sostoyanie golovnoego mozga detej s narusheniem sluha i trudnostyami formirovaniya rechevogo obshcheniya. Moskva : Ekzamen. 2004. 64 s. [in Russian].
9. **Tajfel, H.** Experiments in intergroup discrimination / / Scientific American. 1970. P. 96-102. [in English].
10. **Tajfel, H., Turner, J.C.** The social identity theory of intergroup behavior / / S. Worchel, W.G. Austin (Eds.) Psychology of intergroup relations, 2nd edn. Chicago: Nelson-Hall, 1986. P 7-24. [in English].

Круглик О. П. Инновационные технологии формирования межличностных отношений у детей с кохлеарными имплантами

В данной статье рассмотрена проблема формирования межличностных отношений у детей с кохлеарными имплантами, которые в условиях современных образовательных преобразований попадают в инклюзивную форму обучения. Проанализированы новейшие технологии, связанные с возможностью более подробно рассмотреть ход заболеваний и характер нарушений слуха, которые дают основания описать не только новые типы нарушений, но и понять сущность кохлеарной имплантации для развития ребенка, в частности его слухо-речевой характеристики, необходимой для установления адекватных социальных контактов. Освещены вопросы социальной идентичности как формы наличия социальной структуры в сознании личности, что объясняет принадлежность человека к определенной социальной группе вместе с эмоциональным и ценностным персональным смыслом группового членства.

Ключевые слова: инновационные технологии, межличностные отношения, кохлеарная имплантация, идентификация, интеграция, социальная группа.

Kruhlyk O. P. Innovative technologies forming interpersonal relationships with children with cochlear implants

In this article reviewed the problems of interpersonal relations in children with cochlear implants, which in the conditions of modern educational transformations are in the inclusive form of education. The analysis of the latest technologies related to the possibility of more detailed examination of the course of diseases and the nature of hearing impairments, which give grounds to describe not only new types of violations, but also to understand the essence of cochlear implantation for the development of the child, in particular its speech-hearing characteristics, necessary for the establishment of adequate social contacts. The social identity is described as the form of the presence of a social structure in the consciousness of the individual, which explains that a person belongs to a certain social group together with a certain emotional and valuable personal meaning of group membership.

Key words: innovative technologies, interpersonal relationships, cochlear implantation, identification, integration, social group.